

اثر میانجی جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در رابطه بین هوش اخلاقی و جلوگیری از هویت مجازی

تاریخ دریافت: 1402/10/3 تاریخ پذیرش: 1403/3/18

محمد حسن صیف¹، سمیه نگهداری^{2*}، الهام ابنوی³

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: فضای مجازی عرصه وسیعی از اطلاعات و نمودهای مختلف معنایی را ایجاد می‌کند. افراد در مواجهه با این فضا و تکرر منابع در ساخت هویت، دچار تعلیق می‌شوند. پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش میانجی جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در رابطه بین هوش اخلاقی و جلوگیری از هویت مجازی انجام شد.

روش: روش مطالعه توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر شیراز بود که در سال تحصیلی 1401-1402 مشغول به تحصیل بودند. از بین جامعه آماری 382 نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای با استفاده از فرمول مورگان و کرجسی مورد مطالعه قرار گرفتند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های ابراز وجود گمبیریل و ریجی (1975)، بهزیستی روان‌شناختی ریف (1989)، هوش اخلاقی لینک و کیل (2008) و جهت‌گیری زندگی شیبر و کارور (1985) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از تحلیل مسیر تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین هوش اخلاقی، جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی با جلوگیری از هویت مجازی رابطه مستقیم (مثبت) معناداری وجود دارد ($P < 0/01$). بین هوش اخلاقی با جهت‌گیری زندگی، بین هوش اخلاقی با ابراز وجود و بین هوش اخلاقی با بهزیستی روان‌شناختی نیز رابطه مستقیم (مثبت) معناداری وجود دارد ($P < 0/01$). همچنین نتایج نشان داد که جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در رابطه بین هوش اخلاقی با جلوگیری از هویت مجازی نقش میانجی معناداری ایفا می‌کنند ($P < 0/01$).

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که هوش اخلاقی با میانجی‌گری ابراز وجود، جهت‌گیری زندگی و بهزیستی روان‌شناختی بر جلوگیری از هویت مجازی تأثیر می‌گذارد. با توجه به شاخص‌ها و ضرایب به دست آمده می‌توان نتیجه گرفت که مدل پیشنهادی برای تدوین مدل علی جلوگیری از هویت مجازی مناسب بوده و داده‌ها با مدل پژوهش برازش مناسبی داشته است.

کلمات کلیدی: ابراز وجود، بهزیستی روان‌شناختی، جلوگیری از هویت مجازی، جهت‌گیری زندگی، هوش اخلاقی.

1. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

2. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

* نویسنده مسئول: Email: So.negahdari89@pnu.ac.ir

3. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور

The Mediating Effect of Life Orientation, Assertiveness and Psychological Well-Being in Relation to Moral Intelligence and the Prevention of Virtual Identity

Received: 2023/12/24 Accepted: 2024/06/07

Mohammad hasan Seyf¹, Somayeh Negahdari^{2*}, Elham Abnavi³

Original Article

Abstract

Introduction: Virtual space generates a wide array of information and semantic expressions, creating a sense of abundance. Individuals become suspended in the construction of their identity when confronted with the vastness of this space and its plethora of resources. The present study aims to determine the mediating role of life orientation, self-expression, and psychological well-being in the relationship between moral intelligence and the prevention of virtual identity.

Method: The research method was descriptive-correlational. The statistical population consisted of all female students in the second year of high school in Shiraz who were studying during the academic year 2022-2023. Among the statistical population, 382 people were selected using a multi-stage cluster sampling method with the Morgan and Karjesi formula. For data collection, self-expression was assessed using the Gambrill and Reiji (1975) questionnaire, psychological well-being with Rief's (1989) measure, moral intelligence using Link and Keel's (2008) instrument, and life orientation through Shier and Carver's (1985) scale. Data were analyzed using path analysis.

Results: The findings revealed a significant positive correlation between moral intelligence, life orientation, self-expression, and psychological well-being with the prevention of virtual identity ($P < 0.01$). Moreover, moral intelligence was positively and significantly related to life orientation, self-expression, and psychological well-being ($P < 0.01$). The results further demonstrated that life orientation, self-expression, and psychological well-being acted as significant mediators in the relationship between moral intelligence and the prevention of virtual identity ($P < 0.01$).

Conclusion: Conclusion: The findings indicate that moral intelligence influences the prevention of virtual identity through self-expression, life orientation, and psychological well-being as mediators. Based on the obtained indices and coefficients, it can be concluded that the proposed model of the causal relationships between moral intelligence and prevention of virtual identity, with the mediation of self-expression, life orientation, and psychological well-being, adequately explains the data.

Keywords: Self-Expression, Psychological Well-Being, Prevention of Virtual Identity, Life Orientation, Moral Intelligence.

1 . Associate professor, Department of educational Sciences. Payame noor university. Tehran, Iran

2 . Assistant Professor, Department of educational Sciences. Payame noor university. Tehran, Iran.

* Corresponding Author: So.negahdari89@pnu.ac.ir

3 . M.sc student, Department of educational Sciences. Payamnoor university.

مقدمه

دنیای امروز تحت تأثیر تغییرات سریع تکنولوژی و فناوری اطلاعات در حال تبدیل شدن به جامعه اطلاعاتی یا جامعه شبکه‌ای می‌باشد (پارساکیا، رستمی، سعادت، دربانی و نوابی نژاد¹، 2023، به نقل از میرطالبی، باصری، جوادی و رضاییان، 1402). به جامعه‌ای که بر اساس فناوری شکل می‌گیرد، جامعه شبکه‌ای گفته می‌شود که در آن جوامع با چالش‌هایی چون نابرابری اجتماعی، هویت‌های جدید، تمایزپذیری، شکل‌گیری هویت سیال و غیره رو به رو شده‌اند (پمپک²، 2017). بر اساس نظر مارسیا هویت، سازه‌ای ایستا است که بیانگر سازمان دادن یک خود درونی شامل ساخت خود، سیستم باورها، آرزوها، عقاید، مهارت‌ها و تاریخچه‌ی فردی، که در واقع نتیجه یک بحران است (بهادری و علی لو، 1391؛ به نقل از پاکی، یوسفی و گل پرور، 1402). چنین چالش‌هایی باعث ایجاد تزلزل در انسجام اطلاعاتی و هویتی در دنیای اطلاعاتی امروز به ویژه کشورهای در حال رشد مانند ایران شده است. مفهوم هویت مجازی ناشی از شرایط جدید فضای دو جهانی شده‌ی کنونی است. پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات خصوصاً فضای مجازی اینترنت و شبکه‌های اجتماعی سایبری جزء مهمترین علل ایجاد هویت مجازی در دنیای فعلی است. شبکه‌های اجتماعی مجازی و اینترنت به عنوان آزادترین محیطی که تا به امروز انسان با آن روبرو شده است باعث تضعیف عملکرد منابع هویت‌ساز سنتی و متداول در جوامع شده است. شکل‌گیری هویت مجازی به عنوان یک بحران، محدود به کشورهای در حال توسعه نیست و تمامی کشورها را در بر می‌گیرد؛ هیچ جامعه‌ای از اثرات این بحران مصون نخواهد بود (باروخ³، 2012).

یکی از عوامل مؤثر در میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و شکل‌گیری هویت مجازی، میزان بهره‌مندی نوجوانان از هوش اخلاقی می‌باشد (شعاع کاظمی و مؤمنی جاوید، 2015). سال‌هاست که جدی‌ترین نظریه‌پردازان هوشبهر کوشیده‌اند تا احساسات را به حیطه هوش وارد کنند و به نقش هوش (هوش عمومی⁴، هوش هیجانی⁵، هوش معنوی⁶ و هوش اخلاقی⁷) در سلامت روان، کیفیت زندگی و هویت‌یابی تأکید کنند، به جای آن‌که عواطف و هوش را دو نقطه متضاد ناهمساز در نظر بگیرند. بوربا⁸ (2005) هوش اخلاقی را توصیف‌کننده‌ی ظرفیت و توانایی درک درست از نادرست، اعتقادات و عمل اخلاقی قوی و رفتار در جهت درست می‌داند. هوش اخلاقی «هوش حیاتی» برای همه انسان‌ها است و به مثابه یک راهنما برای رفتار عمل می‌کند و کمک می‌کند تا ما اعمال هوشمندانه و بهینه‌ای داشته باشیم (زاده، 2018 به نقل از سلیمی‌تکیه، ازخوش، جعفری و مرسا، 1402) همچنین فورد و ریچاردسون⁹ (1994) و مارتین و اسلوان¹⁰ (2008) هوش اخلاقی را بیانگر اعتقاد عمیق و ارزش‌هایی می‌دانند که تمامی افکار و فعالیت‌های فرد را هدایت می‌کند. افراد با هوش اخلاقی بالا، فعالانه با مشکلات مقابله و از سلامت و هویت سالمی برخوردارند. این نوع هوش به مثابه نوعی جهت‌یاب برای اقدام به عمل درست و توانایی کاربرد اصول اخلاق جهانی در تعامل با دیگران است (لنیک و کیل¹¹، 2005). همچنین چارچوبی قوی و قابل دفاع برای فعالیت فراهم و دیگر انواع هوش را در جهت انجام کارهای ارزشمند هدایت می‌کند. فرد دارای هوش اخلاقی، از باورها و اعمال اخلاقی راسخ برخوردار است، به گونه‌ای که به شیوه‌ای صحیح و محترمانه رفتار می‌کند (لنیک و کیل، 2008، ترجمه گودرزی، 1390). این نوع هوش نشان‌دهنده‌ی اشتیاق و توانایی فرد برای قرار دادن معیارهایی برتر و فراتر از منافع خود و حتی موضوعاتی نظیر اثربخشی در کانون واکنش‌های

1. Parsakia, Rostami, Saadati, Darbani, & Navabinejad

2. Pempek

3. Baruah

4. general intelligence

5. emotional Intelligence

6. spiritual Intelligence

7. moral Intelligence

8. Borba

9. Ford & Richardson

10. Martin & Sloan

11. Lnick & kyle

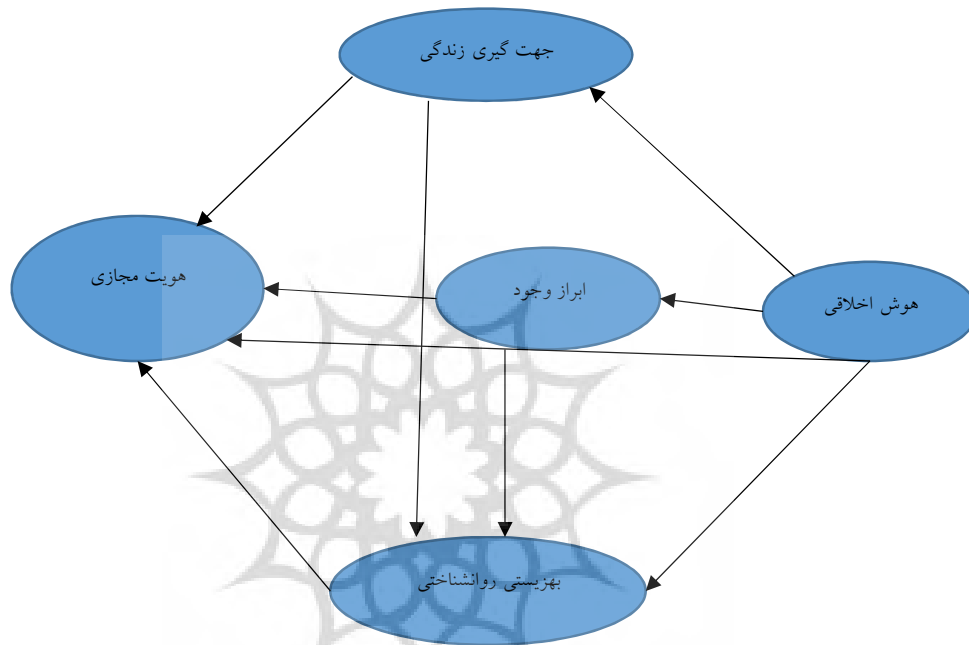
فردی است (بهشتی فردو نکوئی مقدم، 1389 به نقل از بامری و ناستی زایی، 1395). قرمزی، قلتاش و اوجی نژاد، (1393) به نقل از تورنر و بارلینگ (2002)، هوش اخلاقی را نشان دهنده ظرفیت ذهنی فرد برای ارتباط دادن اصول جهان شمول انسانی به ارزش ها، اهداف و اقدامات خود می دانند.

از سویی معنای زندگی و جهت گیری زندگی با سبک های هویت در ارتباط هستند و بر هم اثرگذار می باشند (بهداری خسرو شاهوی و محمود علیلو، 1391). جهت گیری زندگی به نحوه نگرستن افراد به زندگی شان اشاره می کند و دارای دو بعد خوش بینی و بدبینی است (سلیگمن و همکاران، 1996؛ ترجمه داورپناه، 1383). جهت گیری زندگی دارای دو بعد خوشبینانه و بدبینانه به شکل مثبت و منفی است که جزء کیفیت های اساسی شخصیت محسوب می شود و بر چگونگی سازگاری افراد با وقایع زندگی، انتظارات و نحوه رفتار افراد در مواجهه و برخورد با مشکلات اثر گذار است. به طوری که پژوهش ها نشان داده اند بین جهت گیری مثبت به زندگی و عوامل مرگ و میر و کیفیت زندگی رابطه وجود دارد (گیلتای، گلجینز، زیگمن، هوکس ترا، 2006؛ تیندل، چانگ، کولر، منسون و همکاران، 2009). خوش بینی بر طبق مدل شبیر و کارور (1985) به عنوان انتظار فراگیر مثبت و بدبینی به عنوان انتظار فراگیر منفی تعریف شده است. بر طبق این مدل، انتظاری که جوانان از نتایج دارند با سازگاری روان شناختی آنها با دنیای کنونی و مدرن در ارتباط است. اگر انسان در ادراکات خود دارای مفهوم مثبت و خوشبینانه از خود باشد، این دیدگاه به وی در اداره زندگی و برخورد با اتفاقات زندگی کمک می کند (تایلر و کمنی¹، 2001). به شکل اجمال، افرادی که دید مثبتی نسبت به آینده دارند و امیدوار هستند، حتی در صورت بروز مشکلات جدی در زندگی به تلاش خود ادامه خواهند داد. اما افرادی که دچار شک و تردید هستند تلاش می کنند خود را از ناملایمات دور سازند. در تحقیقات متعددی خوش بینی و بدبینی با بسیاری از سازه های مرتبط با حوزه سلامت روان از جمله روان آزاده خوبی، ناامیدی و عزت نفس در ارتباط است (برنر، دونالدسون، کربی و وارد²، 2010). افراد خوشبین در مقایسه با افراد بدبین از ویژگی های مثبتی برخوردارند از جمله اینکه اجتماعی تر هستند، مهارت های بین فردی بالاتری دارند، توان ایجاد شبکه های اجتماعی حمایتگر در اطراف خود را دارند و به سلامت جسمانی اهمیت بیشتری می دهند و بیشتر به فعالیت های ورزشی می پردازند. (مرکولا و جوزف³، 2002).

طبق نظر اریکسون شکل گیری هویت با قضاوت خوب و درست در مورد خود، احساس یکپارچگی و انسجام و ظرفیت بالا در انجام درست کارها در ارتباط است و این ها مؤلفه هایی هستند که می توانند به عنوان مشخصه های بهزیستی روانی فرد شناخته شوند (طاهری، یاریاری، صرامی و ادیب منش، 1392 به نقل از برونسکی، 2004). بهزیستی روان شناختی یعنی داشتن احساس مثبت در زندگی که در آن فرد سعی دارد استعدادها و توان بالقوه اش را شکوفا کند (لی و پارک، 2016، به نقل از یوسفی و پهلوزاده، 1399). در واقع بهزیستی روان شناختی، داشتن احساس مثبت و احساس رضایتمندی عمومی از زندگی است که شامل حوزه های مختلف خانواده، شغل و غیره است (مختاریان، 2019 به نقل از باباخانی و پرندین، 1402). بهزیستی نه تنها با رضایت روانی بیش تر همراه است بلکه پیامدهای مهمی برای سلامت جسمانی دارد. مسیرهای علمی زیادی از بهزیستی به سمت سلامت جسمانی وجود دارد. به نظر می رسد بهزیستی با برخی از مؤلفه های حفاظت جسمانی رابطه مستقیم دارد که یکی از آن ها ظرفیت ایمنی است؛ اما از دیگر راه ها نیز تاثیرگذار است، مانند افزایش رفتار سالم، بهبود راهبردهای مقابله ای سالم با مسئله و جلوگیری از استرس (واسکوئز، هرواس، راهونا و گومز⁴، 2009). بنابراین با توجه به اینکه با پیدایش شبکه های مجازی، استفاده از این شبکه ها جزء جدایی ناپذیری از زندگی بسیاری از دانش آموزان شده است و بر روی کلیه جوانب زندگی تحصیلی، فردی و اجتماعی آنها تاثیر مستقیم داشته است و با توجه به کمبود پژوهش های صورت گرفته درباره شکل گیری هویت مجازی دانش آموزان، هدف از

1. Taylor & kemeny
2. Brebner, Donaldson, Kirby & Ward
3. Mercola & Joseph
4. Yazques, Hervas, Rahona g Gomez

پژوهش حاضر تعیین نقش میانجی جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در رابطه بین هوش اخلاقی و جلوگیری از هویت مجازی می‌باشد. در پژوهش‌های پیشین می‌توان ارتباط متغیرهایی چون ابراز وجود، بهزیستی روان‌شناختی و جهت‌گیری زندگی را مشاهده کرد ولی پژوهشی که در قالب یک مدل به بررسی رابطه این متغیرها در فضای مجازی با در نظر گرفتن هوش اخلاقی و جلوگیری از هویت اینترنتی و مجازی پردازد وجود نداشت یا کمتر به آن پرداخته شده بود. بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال می‌باشد که آیا جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در رابطه با هوش اخلاقی و جلوگیری از هویت مجازی اثر میانجی‌گری معناداری دارد؟

شکل 1. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر از نوع، توصیفی - همبستگی بود که برای بررسی فرضیه‌های آن از تحلیل مسیر استفاده شد. جامعه آماری در این تحقیق شامل تمام دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر شیراز در سال تحصیلی 1401-1402 به تعداد 6193 بودند. از میان جامعه آماری بر اساس جدول کرجسی و مورگان¹ (1987) و نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تعداد 382 نفر نمونه آماری برآورد شد و با احتساب ریزش نمونه و استفاده نشدن برخی از پرسش‌نامه‌ها و کامل پر نشدن، تعداد 400 پرسش‌نامه توزیع شد. ملاک‌های ورود به پژوهش، تمایل به شرکت در پژوهش و رضایت آگاهانه، تحصیل در دوره متوسطه‌ی شهر شیراز بود و ملاک‌های خروج، پاسخدهی ناقص به پرسش‌نامه‌ها و عدم تمایل به همکاری در پژوهش بود. پیش از آغاز تکمیل پرسش‌نامه‌ها، به شرکت‌کنندگان توضیحات لازم در مورد محرمانه باقی‌ماندن اطلاعات آنان، احترام به حریم خصوصی، استفاده از داده‌های آنان منحصرًا برای اهداف تحقیقاتی و حق انصراف از مشارکت در تحقیق در هر زمان، ارائه شد.

1. Morgan Cruzzi

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه ابراز وجود: پرسشنامه ابراز وجود در سال 1975 توسط گمبریل و ریجی طراحی شد و به وسیله بهرامی (1375) ترجمه شده است. این پرسشنامه 40 ماده دارد که در هر کدام یک شرایط ویژه که در بردارنده رفتار جرأت‌ورزی است بیان شده است. پرسشنامه جرأت‌ورزی از دو بخش تشکیل شده که در یک بخش میزان ناراحتی فرد و در بخش دیگر احتمال بروز رفتار جرأت‌مندانه سنجیده می‌شود. این پرسشنامه بر مبنای طیف لیکرت از نمره 1 (خیلی کم) تا نمره 5 (خیلی زیاد) نمره گذاری می‌شود و در آن از آزمودنی خواسته می‌شود که با توجه به میزان و شدت ناراحتی خود در شرایطی که نیازمند ابراز وجود است یکی از گزینه‌های این طیف را مشخص کنند. نمره استاندارد در این مقیاس 52 است و افراد دارای جرأت‌ورزی پایین در این پرسشنامه افرادی هستند که نمرات پایین‌تر از 52 کسب می‌کنند. پایایی آزمون با روش بازآزمون در مطالعه‌ی آمالی (1373) و گمبریل و ریجی (1975) به ترتیب 0/81 و 0/82 به دست آمده است. در پژوهش حاضر، پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ 0/85 برآورد شد.

ب) پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی: بهزیستی روان‌شناختی مفهومی چند مؤلفه‌ای و در برگیرنده شش بعد (پذیرش خود، روابط مثبت با دیگران، خودمختاری، تسلط بر محیط، زندگی هدفمند و رشد فردی) می‌باشد. ریف برای اندازه‌گیری این سازه‌ها، مقیاس بهزیستی روان‌شناختی همچون پرسشنامه 20 سؤالی، 14 سؤالی، 9 سؤالی و 3 سؤالی را طراحی کرد. پس از بررسی‌های اولیه، نسخه اصلی پرسشنامه بهزیستی روان‌شناختی که دارای 84 سؤال بود، تهیه شد (ریف، 1989؛ به نقل از بیانی و کوچکی و بیانی، 1387). در این پژوهش از نسخه اصلی 84 سؤالی استفاده شد. این پرسشنامه شش مؤلفه اصلی الگوی بهزیستی روان‌شناختی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و بنابراین دارای 6 زیرمقیاس (هر زیر مقیاس شامل 14 عبارت) است. آزمودنی باید در طیف 6 درجه‌ای لیکرت (1=کاملاً مخالفم، تا 6=کاملاً موافقم) مشخص سازد که تا چه حد با هر یک از عبارات موافق یا مخالف است (روئینی و همکاران، 2003). ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه اصلی مقیاس بهزیستی روان‌شناختی قابل قبول گزارش شده‌اند (روئینی و همکاران، 2003). ریف (1989) در پژوهشی پایایی این ابزار را 0/93 به دست آورده است. بیانی، کوچکی و بیانی (1387) ضریب روایی این پرسشنامه را از طریق بررسی همبستگی آن با پرسشنامه شادکامی آکسفورد و عزت نفس روزنبرگ به ترتیب، 0/58 و 0/46 و پایایی آن به روش بازآزمایی 0/82 گزارش کردند. در پژوهش حاضر، پایایی پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ 0/81 به دست آمده است.

ج) پرسشنامه جهت‌گیری زندگی: شیبر و کارور (1985) آزمون جهت‌گیری زندگی (LOT)¹ خود گزارش خلاصه‌ای را جهت ارزیابی خوش‌بینی سرشتی، طراحی و پس از مدتی نسخه تجدید نظر شده را ارائه کردند (شیبر و همکاران، 1994). این آزمون شامل 8 ماده است که 4 ماده خلق خوش‌بینانه و 4 ماده خلق بدبینانه را می‌سنجد، آزمودنی‌ها درجه موافقت و مخالفت خود را با هر یک از ماده‌ها در یک طیف چند درجه‌ای مشخص می‌کنند. این پرسشنامه از نظر اکثر خصوصیات روان‌سنجی مناسب گزارش شده و تنها انتقاد وارد شده این بود که بین عبارت خوشبینانه و بدبینانه همسانی درونی بالایی برقرار نبود (الیورز²، 1994، مارشال³ و لانگ⁴، 1990). علاوه بر این تعدادی از جملات این آزمون انتظارات فرد از آینده را به شکل دقیق مشخص نمی‌کردند (برد، 1998).

به همین دلیل نسخه تجدیدنظر شده آزمون جهت‌گیری زندگی (LOT - R) جایگزین آزمون اصلی (LOT) شد (شیبر و همکاران، 1994). این نسخه از آزمون اصلی کوتاه‌تر است (دارای شامل 6 ماده است که 3 ماده، بیانگر خلق خوش‌بینانه و 3 ماده

1. Life Orientation Test
2. Olivers
3. Marshal
4. Long

بیانگر خلق بدبینانه می‌باشد). در این آزمون عبارت‌هایی که بیانگر انتظارات دقیق نبودند، حذف یا دوباره‌نویسی شدند. LOT-R از همسانی درونی مطلوبی برخوردار است (ضریب آلفای کرونباخ 0/70) و ثبات خوبی در طول زمان نشان داده است. جهت تعیین روایی این آزمون در ایران از همبستگی این آزمون با مقیاس پنج عاملی بک استفاده شده است (گودرزی، 1380). معناداری همبستگی عامل‌های اول، چهارم و پنجم و نمره کلی آن نشان‌دهنده روایی قابل قبولی است. پایایی بازآزمایی این پرسش‌نامه با فاصله 10 روز 0/70 بوده است (موسوی‌نسب، 1384). در این پژوهش نیز ضریب آلفای کرونباخ 0/78 به دست آمد.

د) پرسش‌نامه هوش اخلاقی: این پرسش‌نامه توسط لینک و کیل (2008) ساخته شده است. پرسش‌نامه هوش اخلاقی شامل 40 عبارت است و به صورت لیکرت (هرگز، به ندرت، گاهی اوقات، اغلب و تمام اوقات) نمره‌گذاری می‌شود. پایایی این آزمون با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/94 و روایی صوری و محتوایی و هماهنگی مؤلفه‌های درونی آن توسط متخصصان مورد تأیید قرار گرفته است. بیشترین همبستگی درونی بین بخشش و دلسوزی با هوش اخلاقی 0/86 و کمترین همبستگی بین درستکاری با هوش اخلاقی 0/66 می‌باشد. در ایران ضریب آلفای کرونباخ 0/95 گزارش شده است (عسکری و قاسمی، 1393). آراسته و همکاران (1389) پایایی این مقیاس را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/93 به دست آوردند. این پرسش‌نامه در ایران توسط جعفری و همکاران در سال 1390 هنجاریابی شده است. در این پژوهش نیز ضریب آلفای کرونباخ 0/894 به دست آمد.

یافته‌ها

شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد، کجی و کشیدگی متغیرهای مورد بررسی پژوهش در جدول 1 آورده شده است.

جدول 1. شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
هوش اخلاقی	118/40	4/28	1/01	0/64
جهت‌گیری زندگی	30/80	3/19	0/30	-1/34
ابراز وجود	114/80	4/08	0/312	-1/78
بهزیستی روان‌شناختی	61/80	2/77	0/93	0/13
هویت مجازی	61/40	3/21	-0/30	-1/02

همان‌طور که در جدول 1 مشاهده می‌شود با توجه به مقادیر بدست آمده کجی و کشیدگی برای متغیرهای پژوهش که بین -2 و +2 قرار دارد، توزیع تمامی متغیرها نرمال است، بنابراین می‌توان جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش از مدل تحلیل مسیر استفاده کرد. با توجه به این امر که ماتریس همبستگی مبنای تجزیه و تحلیل مدل‌های علی است، ماتریس همبستگی متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش در جدول 2 آورده شده است.

جدول 2. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	1	2	3	4	5
هوش اخلاقی	1				
جهت‌گیری زندگی	**0/23	1			
ابراز وجود	**0/30	*0/11	1		
بهزیستی روان‌شناختی	**0/32	**0/35	**0/29	1	
هویت مجازی	**0/28	**0/39	**0/24	**0/32	1

P 0/05** P < 0/01

نتایج جدول 2 نشان داد که بیشترین رابطه متغیرهای پژوهش بر هویت مجازی مربوط به جهت گیری زندگی (0/39) و کمترین رابطه متغیرهای پژوهش بر هویت مجازی مربوط به ابراز وجود (0/24) است که در سطح 0/01 معناداری است. در این پژوهش بررسی همزمان فرضیه‌ها با استفاده از فن تحلیل مسیر در قالب مدل اولیه صورت می‌گیرد. برای ارزیابی مدل پژوهش، ابتدا با استفاده از روش بیشینه احتمال به برآورد پارامترها می‌پردازیم. پارامترهای برآورد شده شامل ضرایب اثر مستقیم، ضرایب اثر غیرمستقیم و ضرایب اثر کلی است که همراه با واریانس تبیین شده در ادامه ارائه می‌گردد.

جدول 3. برآوردهای ضرایب اثر مستقیم، غیر مستقیم و اثرات کل

اثر کل	t	پارامتر استاندارد شده	برآوردها متغیرها
-	-	-	اثر مستقیم هوش اخلاقی بر:
0/23	5/06	0/23	جهت‌گیری زندگی
0/30	6/77	0/30	ابراز وجود
0/20	4/34	0/20	بهزیستی روان‌شناختی
0/28	2/77	0/13	هویت مجازی
-	-	-	اثر مستقیم جهت‌گیری زندگی بر:
0/29	6/72	0/29	بهزیستی روان‌شناختی
0/34	6/59	0/30	هویت مجازی
-	-	-	اثر مستقیم ابراز وجود بر:
0/20	4/45	0/20	بهزیستی روان‌شناختی
0/16	2/81	0/13	هویت مجازی
-	-	-	اثر مستقیم بهزیستی روان‌شناختی بر:
0/14	2/93	0/14	هویت مجازی
-	-	-	اثر غیر مستقیم هوش اخلاقی بر:
0/15	5/49	0/15	هویت مجازی
-	-	-	اثر غیر مستقیم جهت‌گیری زندگی بر:
0/04	2/69	0/04	هویت مجازی
-	-	-	اثر غیر مستقیم ابراز وجود بر:
0/03	2/45	0/03	هویت مجازی

نتایج نشان داد که بیشترین اثر مستقیم مربوط به هوش اخلاقی بر ابراز وجود (0/30) و جهت‌گیری زندگی بر هویت مجازی (0/30) و کمترین اثر مستقیم مربوط به هوش اخلاقی و ابراز وجود بر هویت مجازی (0/13) است از طرفی بیشترین اثر مستقیم بر هویت مجازی مربوط به جهت‌گیری زندگی (0/30) می‌باشد. علاوه بر این کمترین اثر غیرمستقیم بر هویت مجازی مربوط به ابراز وجود (0/03) است در نهایت بیشترین اثر کل مربوط به تاثیر جهت‌گیری زندگی بر هویت مجازی (0/34) و کمترین اثر کل مربوط به تاثیر ابراز وجود بر هویت مجازی (0/03) است که همه در سطح 0/01 معنی‌داری قرار دارند. در جدول 4 نیز واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش توضیح داده شده است.

جدول 4. واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش

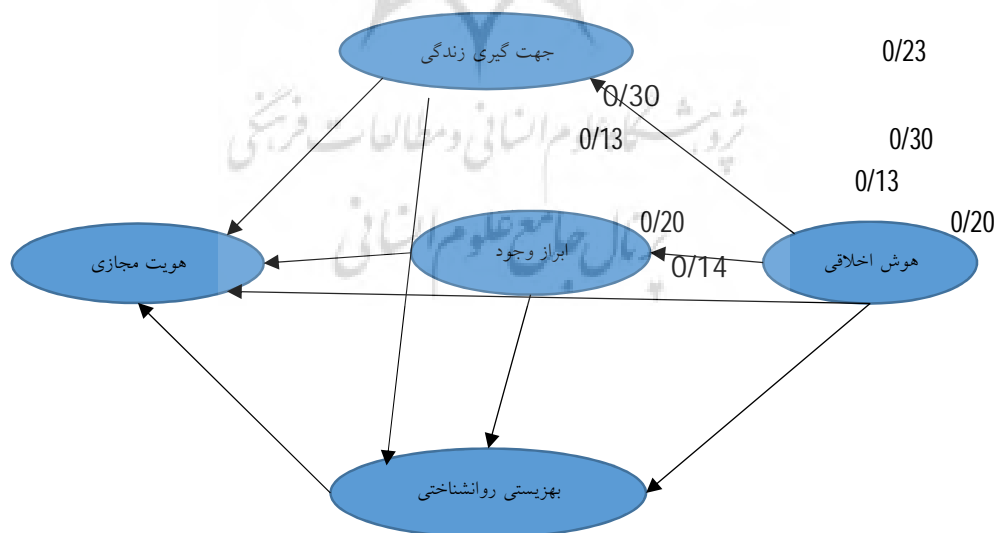
متغیر	واریانس تبیین شده در مدل
1	هویت مجازی
2	جهت‌گیری زندگی
3	ابراز وجود
4	بهزیستی روان‌شناختی

نتایج جدول 4 نشان می‌دهد که بیشترین میزان واریانس تبیین شده مربوط به هویت مجازی و بهزیستی روان‌شناختی (0/22) است و کمترین میزان واریانس تبیین شده مربوط به جهت‌گیری زندگی (0/05) است. میزان واریانس تبیین شده‌ی هویت مجازی برابر با 0/22 است که نشان می‌دهد 0/22 درصد از تغییرات هویت مجازی توسط متغیرهای درون‌زا و برون‌زای موجود در مدل تبیین می‌گردد. جهت بررسی برازندگی مدل از میان مشخصه‌های برازندگی متنوعی که وجود دارد، در این پژوهش شاخص‌های برازش x^2/df ، RMSEA، CFI، GFI و AGFI در جدول 5 گزارش شد.

جدول 5. مشخصه‌های نکویی برازندگی مدل

مشخصه	برآورد
نسبت مجذور کای	0/80
درجه آزادی	1
ارزش P	0/370
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	1
شاخص نکویی برازش (GFI)	1
شاخص تعدیل شده نکویی برازش (AGFI)	0/99
جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)	0/0001

در این پژوهش مقدار کای اسکوئر (0/80)، درجه آزادی (1) و مقدار P برابر 0/370 است. چون مقدار آماره x^2 / df کمتر از 3 و مقدار P بزرگتر از 0/05 است بنابراین این مقادیر، نشان دهنده برازندگی قابل قبول است علاوه بر این مقادیر شاخص‌های برازش (GFI)، (AGFI)، (CFI) به ترتیب برابر (1)، (0/99)، (1) است و چون این مقادیر همگی از 0/9 بزرگتر می‌باشد نشان دهنده برازندگی قابل قبول است. در نهایت از آنجایی که مقدار RMSEA برابر 0/0001 است، بنابراین مدل دارای برازندگی خوب می‌باشد. در ادامه در شکل 2 نمودار مسیر مدل برازش شده همراه با پارامترهای برآورد شده (مقادیر استاندارد) ارائه شده است.

شکل 2. نمودار برازش شده مدل پیش بینی هویت مجازی

بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی از انجام این پژوهش، ارائه مدل علی عوامل مؤثر بر هویت مجازی دانش آموزان بود. نتایج نشان داد هوش اخلاقی بر جهت گیری زندگی اثر مستقیمی دارد. این یافته با نتایج پژوهش های حدادی، قلتاش و صالحی (1393)، آذر و نامور (1395)، سیلوا و همکاران (2009)، پهلوانی (2016) و کونزالز (2017) همسو می باشد. هوش اخلاقی شامل روشی است که ما فکر می کنیم، احساس می کنیم و عمل می کنیم. از آنجا که هوش اخلاقی مؤلفه هایی مانند درک احساس دیگران، خدمت به دیگران، کنترل احساسات و مسئولیت پذیری را در بر می گیرد، بنابراین دانش آموزان دارای هوش اخلاقی بالا با سایر دانش آموزان، معلمان و افراد، به راحتی و بدون هیچ توقعی ارتباط برقرار می کنند، نتایج و پیامدهای اشتباهات خود را می پذیرند، تلاش می کنند که روی اشتباهات خود پافشاری نکنند و هرگاه فردی را می بخشند، در می یابند که اینکار به نفع همه بوده است. به طور کلی هوش اخلاقی بالا منجر به ایجاد جهت گیری زندگی خوشبینانه در فرد می شود. بنابراین هوش اخلاقی می تواند به عنوان یک مؤلفه مهم در بازداری افراد از رفتارهای ضد اخلاقی عمل کند. به عبارت دیگر هوش اخلاقی می تواند به عنوان راهنما در جهت گیری زندگی عمل کند ضمن اینکه هوش اخلاقی بالا، جهت گیری زندگی بالایی به همراه دارد و باعث می شود دانش آموزان، به راحتی آرامش خود را به دست آورند نسبت به آینده خوش بین باشند، از بودن با دوستان لذت ببرند.

نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که هوش اخلاقی بر ابراز وجود تأثیر مستقیم و معنی داری دارد. این نتایج با مطالعات بازدار، افسرده، حاتملو و شیروی زاده (1393)، سیلوا و همکاران (2009)، حاجی حسنی، شفیع آبادی، پیرساقی و کیانی عمر (1391)، هادیان حیدری (1394) همسو می باشد. در تفسیر این یافته می توان گفت که چون دانش آموزان دارای هوش اخلاقی بالا، معمولاً به طور مستقل تصمیم گیری و از اشتباهات به عنوان فرصتی برای بهبود عملکرد استفاده می کنند از ابراز وجود بالاتری برخوردارند لذا توانایی انتقاد سازنده از دیگران را دارند و قادرند از افراد مختلف، تعریف و تمجید نمایند. این دسته از دانش آموزان نه تنها در روابط اجتماعی بلکه در محیط کلاس اگر متوجه سؤالی نشوند یا آن را نفهمند، مجدداً آن را مورد پرسش قرار می دهند. به طور کلی هوش اخلاقی باعث توانایی در مدیریت فکر، اندیشه و ابراز وجود می شود و موجب می شود فرد در همان مسیری پیش برود که درست فرض کرده است. همچنین در هوش اخلاقی توجه به شأن و منزلت و حقوق همه افراد توجه می شود، بر همین اساس دانش آموزان دارای هوش اخلاقی بالا به نیازهای رشدی و پیشرفت همکلاسی های خود توجه می کنند لذا در بین همکلاسی ها به عنوان انسانی درستکار، فردی دلسوز و مهربان معروفند.

نتیجه دیگر بیانگر این امر بود که هوش اخلاقی بر بهزیستی روان شناختی تأثیر مستقیم و معنی داری داشته است. این نتایج با مطالعات خالقی (1396)، ستوده، شاکری، خیراتی، درگاهی و قاسمی (1393)، سیلوا و همکاران (2009)، کونزالز (2017)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، بالمی (2016)، مالیگا (2015)، شهبازی و ترکیان تبار (1398)، قهرمانی (2017) و کهکلی (1396) همسو می باشد. در مجموع این پژوهش ها نشان می دهد که هوش اخلاقی با بهزیستی روان شناختی رابطه مثبت دارد. در تبیین یافته های مبنی بر وجود ارتباط بین هوش اخلاقی و بهزیستی روانی، می توان گفت که دانش آموزان دارای هوش اخلاقی بالا، از یکسو چون همکلاسی های خود را دوست دارند، از سایر دوستان و همکلاسی های خود برای دستیابی به اهدافشان حمایت می کنند و مقدار قابل توجهی از وقت خود را برای کمک به همکلاسی ها صرف می کنند و از سوی دیگر دانش آموزان دارای هوش اخلاقی بالا، اشتباهات خود را با همکلاسی ها به اشتراک می گذارند ضمن اینکه این دسته از دانش آموزان، اگر در زندگی اشتباهات زیادی هم داشته باشند، می توانند خود را ببخشند و به پیش بروند بر همین اساس دانش آموزان با هوش اخلاقی بالا، از بهزیستی روان شناختی بالایی برخوردارند و بیشتر جنبه های شخصیت خود را دوست دارند در بسیاری جهات از موفقیت های خود در زندگی احساس امیدواری می کنند لذا به نظرات خود حتی اگر چه آن ها

بر خلاف نظر جمع باشد اطمینان دارند بنابراین می‌توان به همپوشانی و نزدیکی مؤلفه‌های هوش اخلاقی و مؤلفه‌های بهزیستی روانی اشاره کرد که نشان می‌دهد این دو متغیر به هم وابسته‌اند.

از طرفی مشخص شد که بین هوش اخلاقی و هویت مجازی اثر مستقیمی وجود دارد، ضمن اینکه نتایج تحلیل دیگر فرضیه نیز نشان داد که هوش اخلاقی، از طریق جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی بر هویت مجازی دارای اثر غیر مستقیم است و هر چه هوش اخلاقی در بین دانش‌آموزان افزایش یابد از یکسو موجب افزایش جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی و از سوی دیگر موجب افزایش هویت مثبت مجازی دانش‌آموزان می‌شود. این یافته با نتایج مطالعات عدلی پور، قاسمی و کیان پور (1392)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، شهبازی و ترکیان تبار (1398)، زاهو و همکارانش (2018) و حکیمی (1391) همسو است. به عبارت دیگر وقتی دانش‌آموزان از هوش اخلاقی بالایی برخوردار باشند، می‌توانند به طور شفاف اصول، ارزش‌ها و باورهای خود را که راهنمای اعمال آنان است را بیان کنند و زمانی که برای انجام کاری موافقت می‌کنند، آن را تا آخر پیگیری می‌کنند و چنانکه تصمیمی می‌گیرند که نتیجه آن اشتباه باشد به اشتباه خود اعتراف می‌کنند یعنی اشتباهات و شکست‌های خود را می‌پذیرند و معمولاً با دوستان، همکلاسی‌ها و سایر دانش‌آموزان زمانی که کار نادرستی انجام می‌دهند مخالفت می‌کنند بنابراین این دسته از دانش‌آموزان از هویت مجازی مثبتی برخوردارند و خود را عضو ارزشمندی از گروه دوستان در فضای مجازی می‌دانند و تصور می‌کنند که توسط دوستان این گروه در فضای مجازی مورد احترام است لذا فضای مجازی را به دیگران توصیه می‌کنند.

همچنین نتایج نشان داد جهت‌گیری زندگی بر بهزیستی روان‌شناختی دارای اثر مستقیم و مثبت است. این نتایج با مطالعات یوسفی‌نژاد، سلم‌آبادی و شاکری (1395)، شریفی و سعیدی (1394)، سیلوا و همکاران (2009)، کونزالز (2017)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، بالمی (2016)، مالیگا (2015) همسو می‌باشد. جهت‌گیری زندگی به نحوه نگرستن افراد به زندگی‌شان اشاره می‌کند و دارای دو بعد خوش‌بینی و بدبینی است. افزایش بعد مثبت جهت‌گیری زندگی (خوش‌بینی) در دانش‌آموزان موجب می‌شود تا آنان بیشتر اوقات انتظار داشته باشند تا امور بر وفق مراد آنان باشد و بیشتر منتظر رخ دادن اتفاقات خوب هستند لذا به آسانی غمگین نمی‌شوند این ویژگی‌ها موجب افزایش بهزیستی روان‌شناختی دانش‌آموزان می‌شود، در مجموع این پژوهش‌ها نشان می‌دهد که جهت‌گیری زندگی بر بهزیستی روان‌شناختی رابطه مثبت دارد.

نتیجه دیگر نشان داد جهت‌گیری زندگی نه تنها به صورت مستقیم بلکه به صورت غیر مستقیم نیز بر هویت مجازی تأثیرگذار است. این یافته با نتایج مطالعات اسماک‌شافعی، نایان و عثمان (2018)، زاهو و همکارانش (2018)، عدلی پور، قاسمی و کیان‌پور (1392)، مادیا و همکاران (2016) و حکیمی (1391) همسو است. در تفسیر این یافته می‌توان گفت که معمولاً دانش‌آموزان دارای خوش‌بینی، روی‌هم‌رفته انتظار دارند که بیشتر اتفاقات خوب برای آنان رخ دهد، ضمن اینکه تلقی خوش-بینانه و تلقی بدبینانه به طور مثبت و منفی دو طیف جهت‌گیری زندگی هستند که جزء کیفیت‌های اساسی شخصیت به شمار می‌روند، با افزایش جهت‌گیری زندگی مثبت (خوش‌بینی) می‌توان انتظار داشت که هویت مجازی مثبت نیز در دانش‌آموزان گسترش یابد به گونه‌ای که برخی از دانش‌آموزان با جهت‌گیری مثبت بیان کرده‌اند که از نظر احساسی به گروه دوستان در فضای مجازی وابسته و عضو مهمی از گروه دوستان در فضای مجازی هستند علاوه بر این نسبت به گروهی از دوستان در فضای مجازی احساس تعلق دارند و در نهایت خوشحال هستند که وقت خود را با گروه دوستان در فضای مجازی سپری می‌کنند.

نتایج نشان داد ابزار وجود بر بهزیستی روان‌شناختی تأثیر مستقیم و معنی‌داری داشته است. این نتایج با مطالعات سرخونی، سعادت‌زاده و زینلی‌پور (1392)، سیلوا و همکاران (2009)، کونزالز (2017)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، بالمی (2016)، مالیگا (2015) همسو می‌باشد. دانش‌آموزانی که از ابراز وجود بالایی برخوردارند، معمولاً دارای این ویژگی هستند که

اگر کسی از رفتار آنان انتقاد کند می‌تواند رک و رو راست با وی بحث کند یا توانایی ابراز عقیده در مقابل عقیده مخالف را دارند ضمن اینکه قدرت مقاومت در مورد تمایلات را در هر شرایطی دارند به گونه‌ای که در قبال تقاضای غیرمنطقی یک شخص مهم نظیر مدیر مدرسه می‌توانند مخالفت خود را اعلام کنند لذا این دسته از دانش‌آموزان که از ابراز وجود بالایی برخوردارند چنانکه پژوهش‌های مذکور نیز نشان داد، از بهزیستی روان‌شناختی بالایی نیز برخوردارند.

همچنین مشخص شد که ابراز وجود هم به طور مستقیم و هم از طریق بهزیستی روان‌شناختی به طور غیرمستقیم بر هویت مجازی تأثیرگذار است. در واقع ابراز وجود موجب افزایش بهزیستی روان‌شناختی و در نتیجه هر دوی این متغیرها موجب افزایش ویژگی‌های شخصیتی و فردی مثبت دانش‌آموزان در فضای مجازی یا اصطلاحاً هویت مجازی می‌شود. این نتایج با مطالعات عدلی پور، قاسمی و کیان پور (1392)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، شهبازی و ترکیان تبار (1398)، زاهو و همکارانش (2018)، معمار، عدلی پور و خاکسار (1399)، باقرنژاد و عبادی (1392) و الجابری و اید (2016) همسو است. در تفسیر این یافته می‌توان چنین بیان کرد که هرچه ویژگی‌های ابراز وجود (نظیر توانایی رد تقاضای نابجای دیگران، قدرت مقاومت در مورد تمایلات نادرست، توانایی مقاومت در قبال مصرف مواد مخدر، سیگار یا سایر انحرافات اجتماعی، توانایی رد ملاقات در صورتی که خلاف میل فرد باشد، داشتن جرأت عذرخواهی کردن در صورت مقصر بودن، توانایی ابراز دوست‌داشتن در صورت علاقه‌مند بودن به فردی) در دانش‌آموزان بیشتر باشد، نه تنها بهزیستی روان‌شناختی در آنان بیشتر می‌شود بلکه هویت مجازی مثبت نیز در دانش‌آموزان رشد می‌کند و دانش‌آموزان می‌توانند به درک درستی از وضعیت خود دست یابند زیرا آنها با مقایسه خود مطلوبی که در فضای مجازی به نمایش گذاشته‌اند و خود واقعی می‌توانند اهداف و برنامه‌هایی برای رسیدن به خود مطلوب داشته باشند که البته این مساله نیازمند درجه بالایی از خودآگاهی و ابراز وجود است.

نتیجه دیگر پژوهش نشان داد که افزایش بهزیستی روان‌شناختی می‌تواند خود عامل موثری بر افزایش هویت مثبت دانش‌آموزان در فضای مجازی شود این یافته با پژوهش‌های عدلی پور، قاسمی و کیان پور (1392)، صالحیان، بلیاد، عبدی و طباطبایی (1395)، شهبازی و ترکیان تبار (1398)، زاهو و همکارانش (2018) و حکیمی (1391) همسو است. در تفسیر این یافته باید به این نکته اشاره کرد که دانش‌آموزانی که از بهزیستی روان‌شناختی بالایی برخوردارند، معمولاً تصور می‌کنند که داشتن تجارب جدیدی که تفکر فرد را درباره خود و جهان به چالش می‌کشد، مهم است لذا از طریق فضای مجازی به طور کارآمد ایده‌های خود را با دوستان به اشتراک می‌گذارند و بسیاری از مسئولیت‌های زندگی و عواطف را به خوبی مدیریت و همواره احساسات یا عواطف را از طریق فضای مجازی به طور مؤثر به دوستان خود ابراز می‌کنند و به طور کلی از تعامل با دوستان خود در فضای مجازی راضی هستند و هنگامی که جریان زندگی خود را مرور می‌کنند، از آنچه اتفاق افتاده، خشنودند با توجه به آنچه ذکر شد می‌توان گفت که بهزیستی روان‌شناختی بر هویت مجازی دارای اثر مستقیم و مثبت است. به طور کلی نتایج پژوهش نشان داد تمامی متغیرهای مورد بحث در پژوهش به صورت مستقیم یا غیر مستقیم بر یکدیگر و از طرفی جلوگیری از شکل‌گیری هویت منفی مجازی و اینترنتی اثرگذار هستند. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن جامعه آماری پژوهش به دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر شیراز اشاره نمود. بنابر این پیشنهاد می‌شود این پژوهش در دیگر شهرها و دوره‌ها و بر روی دانش‌آموزان پسر هم انجام شود تا قابلیت تعمیم‌پذیری آن افزایش یابد. با توجه به اینکه نتایج نشان داد هوش اخلاقی بر جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی اثر مثبت و معنی‌دار دارد، مدارس می‌توانند با آموزش مستقیم ارزشهای اخلاقی مثل مسئولیت‌پذیری، احترام به حقوق دیگران، همکاری، صداقت، شجاعت و مهارت‌های ارتباطی مانند سایر دروس، به طور مستقیم در کلاس و مدرسه، باعث بهبود هوش اخلاقی در دانش‌آموزان گردند، و این آموزشها می‌تواند بر جهت‌گیری زندگی، ابراز وجود و بهزیستی روان‌شناختی در دانش‌آموزان اثر بگذارد. همچنین با توجه به تأثیر فضای مجازی بر ابعاد هویت، لازم است متناسب با پیشرفت فناوری و شبکه‌های اجتماعی مجازی برنامه‌ریزی‌ها

و آموزش‌های مناسب صورت گیرد تا پیش از تأثیرگذاری یک سویه این شبکه‌ها، نقش مدیریتی، نظارتی و جامعه‌پذیری جامعه و نهادهای ذی‌ربط به درستی انجام پذیرد و نوجوانان و جوانان جامعه ما ضمن استفاده بهینه و مفید از فضای مجازی دچار بحران هویت نشوند.

تعارض منافع

هیچ گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله از تمامی شرکت‌کنندگانی که وقت خود را در اختیار این تحقیق قرار دادند صمیمانه سپاس گذاری می‌کنند.

منابع

- آذر، خدیجه. نامور، یوسف. (1395). رابطه هوش اخلاقی و سبک زندگی معلمان آموزش و پرورش (شهرستان بيله سوار). فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، 12(4)، 20-28.
- آملی خامنه، ش. (1373). بررسی و مقایسه‌ی میزان کارایی روش جرأت‌آموزی توأم با بازسازی شناختی بر روی برخی نوجوانان مضطرب اجتماعی. [پایان نامه کارشناسی ارشد]. انستیتو روان‌پزشکی تهران.
- امامی‌ریزی، کبری. (1395). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان. راهبردهای آموزشی، 9(3)، 12-28.
- باباخانی، مریم و پرندین، شیما. (1402). الگوی ساختاری شایستگی اجتماعی و بهزیستی ذهنی بر اساس سرمایه‌های روان‌شناختی با نقش میانجی رضایت از زندگی در دختران و زنان جوان سرپل ذهاب. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی. شماره 50، 42-31.
- بامری، مصیب و ناستی‌زایی، ناصر. (1395). نقش هوش معنوی، اخلاقی و سازمانی در تمایل به ترک خدمت مدیران. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، 6(22)، 67-95.
- بهادری خسروشاهی، جعفر و محمود علیلو، مجید. (1391). بررسی رابطه بین سبک‌های هویت با معنای زندگی در دانشجویان. فصلنامه مطالعات روان‌شناختی، 8(13)، 143-164.
- بهشتی‌فرد، ملیکه و نکوئی‌مقدم، محمود. (1389). رابطه رفتار اخلاقی مدیران با رضایت شغلی کارکنان. اخلاق در علوم و فناوری، 5(1 و 2)، 67-73.
- بیانی، علی‌اصغر؛ کوچکی، محمد؛ بیانی، علی. (1387). روایی و پایایی مقیاس بهزیستی روان‌شناختی ریف. روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران، 4(2)، 154-146.
- پاکی، فاطمه. یوسفی، زهرا و گل پرور، محسن. (1402). اثربخشی تنظیم هیجان بر تقویت پایگاه هویت نوجوانی و روابط خانوادگی. مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان، 4(4): 131-146.
- حاجی حسنی، مهرداد. شفیع آبادی، عبدالله. پیرساقی. فهیمه و کیانی، عمر. (1391). رابطه بین پرخاشگری، ابراز وجود و افسردگی با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان دختر دانشگاه علامه طباطبایی. دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی دوره 13(3)، 65-74.
- خانی جزنی، جمال. (1387). اخلاق کار و وجدان کار در کارآفرینی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری. سال 3(43)، 91-96.
- خسروی، آرش. (1383). مفهوم‌شناسی هویت در فضای سایبر. فصلنامه ره آورد نو 32(49).
- رحیم‌نیا، فریبرز. قره باغی، نسترن. بهیور، الهام و ملایی، زهرا. (1389). ارائه مدلی مفهومی به منظور بررسی رابطه اخلاق کاری و معنویت بر کارآفرینی و عملکرد سازمانی. اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، نوآوری، کارآفرینی، شیراز.
- رضایی قادی، خدیجه. (1391). فضای مجازی، هویت، فرهنگ. تهران، نوسازی.
- زاده، ع. (2018). ارتباط هوش اخلاقی و هوش هیجانی با رفتار اخلاقی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، 13(2)، 175-167.
- سلیگمن، مارتین ای. پی، رایویچ، کارن. کاکس، لیزا جی و گیلهام، جین. (2001). کودک خوش‌بین. ترجمه، داور پناه، فروزنده. (1388). تهران، انتشارات رشد.

- سلیمی تکیه، غزل، ازخوش، منوچهر، جعفری، پروین و مرسا، رؤیا. (1402). رابطه هوش اخلاقی و نگرش به رابطه فرازناشویی با میانجی‌گری کمال‌گراییدر مردان متأهل. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی. شماره پنجاه و دوم، 69-84.
- شامانی، واحدی نوروزی. (1395). رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با هویت جوانان شهر تهران. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی. 7(28)، 45-58.
- شهبازی، فاطمه و ترکیان تبار، منصور. (1398). پیش‌بینی وابستگی به فضای مجازی بر اساس بهزیستی روان‌شناختی و احساس تنهایی در دانش‌آموزان دختر متوسطه دوم شهرستان ازنا. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های نوین در برنامه ریزی درسی ایران، 2 (5)، 32-46.
- صالحیان، مریم، بلیاد، محمدرضا، عبدی، زهرا و طباطبایی، سیدموسی. (1395). بررسی رابطه بین هوش فرهنگی و بهزیستی روان‌شناختی با اعتیاد به اینترنت در جوانان. دهمین کنگره بین‌المللی روان‌درمانی (اجلاس آسیایی در بستر ارزش‌های فرهنگی)، 5 (9)، 78-91.
- قاسمی، وحید، صمد، عدلی پور و میر محمد تبار دیوکلاهی، سید احمد. (1392). شبکه اجتماعی فیس بوک و تغییرات هویت اجتماعی جوانان شهر تبریز. جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی 1 (12)، 150-125.
- قمرزی، خدا مراد، قلتاش، عباس و اوجی نژاد، احمد رضا. (1393). رابطه هوش اخلاقی و مهارت‌های اجتماعی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستان‌های عشایری شیراز. فصلنامه مهارت‌های روانشناسی تربیتی. 5(3)، 70-87.
- کهکی، فاطمه. (1396). بررسی نقش پیش‌بینی‌کننده بهزیستی روان‌شناختی و کمال‌گرایی در اعتیاد به اینترنت دانشجویان. مجله مطالعات روانشناسی، 4 (2) 45-58.
- گودرزی، محمدعلی. (1380). روایی و پایایی مقیاس نومیدی بک در گروهی از دانشجویان دانشگاه شیراز، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره 17، شماره اول (32).
- موسوی‌نسب، محمدحسین. (1384). خوش‌بینی- بدبینی، ارزیابی استرس و راهبردهای رویارویی: بررسی پیش‌بینی سازگاری روان‌شناختی در نوجوانان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شیراز.
- میرطالبی، سیدمحمسن. باصری، احمد، جوادی، علی و رضاییان، مجید. (1402). طراحی مدل استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایل در هویت‌یابی نوجوانان. مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان، 4 (7): 179-191.
- هادیان حیدری، عاطفه. (1394). رابطه بین ویژگی‌های شخصیت و ابزار وجود با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دختر کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد آیت الله آملی. نخستین کنگره بین‌المللی جامع روانشناسی ایران، 2 (5)، 12-27.
- یوسفی، فرزانه. (1387). تأثیر آموزش شیوه‌های تربیتی سیره عملی پیامبر اکرم، بر تفکر دینداری، اعتقادات و باورهای مذهبی و سلامت روان دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- یوسفی، علیرضا و پلوزاده، زینب. (1399). بررسی رابطه میان سرمایه‌های روان‌شناختی و عملکرد تحصیلی با میانجی‌گری بهزیستی روان‌شناختی در دانش‌آموزان پسر مقطع اول متوسطه. دو فصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان، 1(1): 417-426.
- یوسفی نژاد، احمد. سلم‌آبادی، مجتبی و شاکری، معصومه. (1395). نقش جهت‌گیری زندگی در بهزیستی روان‌شناختی معلمان ابتدایی قزوین. اولین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی.
- Adam Rita, C.S. (2010). The effect of gestalt therapy and cognitive- behavioural therapy group intervention on the assertiveness and self- esteem of women with physical disability facing abuse. For the degree of doctor of philosophy, Wayne state university.
- Baruah, T. D. (2012). Effectiveness of social media as a tool of Communication and its Potential for Technology Enabled Connections: A Micro-Level Study. International Journal of Scientific and Research Publications, 2(5), 1-10.
- Bell, D. (2001). an Introduction to Cyberspace, London: Rutledge.
- Brebner, J. Donaldson, J. Kirby, N. & Ward, L. (2010). Relationships between happiness and personality. Personality and Individual Differences, Educational Psychology. 19, 251-258.
- Gambrill, E., & Richy, C. (1975). An assertion inventory for use in assessment and research. Behavior Therapy, 6,550-561.
- Ghahremani, M. T. (2017). The Contribution of Emotional Intelligence and Achievement Motivation on Psychological Well-Being. Global Journal of Health Science, 9(3), 88.

- Giltay, E. J., Geleijnse, J. M., Zitman, F.G., Hoekstra, T. & Schouten, E. G. (2004). Dispositional optimism and all cause and cardiovascular mortality in prospective cohort of elderly Dutchmen and women. *Arch Gen Psychiatry*, 61, 1126-1135.
- Giltay, E. J., Kamphuis, M.H., Kalmijn, S., Zitman, F. G., & Kromhout, D. (2006). Dispositional optimism and the risk of cardiovascular death: The Zutphen Elderly Study. *Arch. Ntern Med*, 166, 431-436.
- Gnilka P.B., Ashby J.S., & Noble C.M. (2013). Adaptive and Maladaptive Perfectionism as Mediators of Adult Attachment Styles and Depression, Hopelessness, and Life Satisfaction. *Journal of counseling & Development*. 91 (1), 78-86.
- Gonzalez-Mulé, E., Carter, K. M., & Mount, M. K. (2017). Are smarter people happier? Meta-analyses of the relationships between general mental ability and job and life satisfaction. *Journal of Vocational Behavior*, 99, 146-164.
- Latisha, A. Shafie, S. Nayan, and Nazira O. (2012). Constructing identity through Facebook profiles: online identity and visual smression management of university students in Malaysia. *Procedia. Social and behavioral sciences* 65, 134-140.
- Lee, M. Y & Park, S. S. (2016). Influence of family strength on the psychological wellbeing of adults-focusing on mediation effect of social capital. *Indian Journal of Science and Technology*, 9(26): 18-32.
- Lennick DK. (2005). Moral intelligence the key to enhancing business performance and leader ship success Wharton school publishing an imprint of Pearson education Wharton School Publishing. USA: An Imprint of Pearson Education, 5- 45.
- Lennick, d, kiel, g. (2005). moral intelligence, enhancing business performance and leadership success, new jersey, wharton school of the university of pennsylvania and pearson education.
- Madaiah, M., Seshaiyenger, C., Suresh, P., Munipapanna, S., Sonnappas. (2016). Study to assess the effects of social networking sites on medical college student. *Int J med publ health*.
- Malliga, Dr.T. (2015). A study on effect of social network on mental health and academic achievement of secondary students. Principal, Vellalar College of education for woman, erode.
- Mercola G, Joseph, L. (2002). Optimism may protect against heart disease. *Psychosomatic medicine*, 82, 102-111
- Mokhtarian, P.L. (2019). Subjective well-being and travel: Retrospect and prospect. *Transportation*, 46(2), 493-513.
- Parsakia, K., Rostami, M., Saadati, N., Darbani, S. A., & Navabinejad, S. (2023). Analyzing the causes and factors of the difference between the girls of the generation Z and the previous generations in Iran from the perspective of social psychology. *Psychology of Woman Quarterly*, 4(1), 1-16
- Peter, Nagy. (2010). second life, second choice? The effects of virtual identity on consumer behavior. A conceptual framrwork, Budapest hangry: samposioum for young researcher 10, 167 – 180.
- Pempek, T. (2019). «College students’ social networking experiences on Facebook», *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30, 227-238.
- Rheingol, H. (1993). The virtual community in trend david (ed). *Reading digital culture*, oxfoed; Blackwell.
- Ryff, C. D. (2013). Eudaimonic well-being and health: mapping consequences of self-realization. In A. S. Waterman (Ed.), *The best within us: Positive psy-chology perspectives on eudaimonia*. (Chapter 4, pp. 77-98). Washington DC: American Psychological Association.
- Ryff, C. D. (2013). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and psychosomatics*, 83(1), 10-28.
- Scheier, M. F. Carver, C. S. (1985). Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Pschol*; 4(3), 219-47.
- Seligman, M.P. (2003). Positive psychology: Fundamental assumption. *The psychologist*. 16, 126 –127.
- Shoa Kazemi M. & Momeni Javid M. (2015) Effect of infidelity therapy on improving mental health of betrayed women. *International Journal of psychology and counseling*, Vol. 7(2), pp. 24-28.
- Stolak, FD. (2018). The effect of use social networks on the girl’s student’s academic achievement. *Education Strategies in Medical* 2016, 9(3), 206-213.
- Taylor, S.E. kemeny, M.E. (2001). Reed, G.M. Bower, J. E. and Gruene Wald, T.L. *Psychological Assessment*.
- Thompson, M., Dawson, E., Ferdig, O., Black, L., Boyer, L., Coutts, R. (2008). "Adaptive cognitive emotion regulation moderates the relationship between dysfunctional attitudes and depressive symptoms during a stressful life period: A prospective study", *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 45(2), June 2008, 291-296.

- Tindle, H. A., Chang, Y. F., Kuller, L. H., Manson, J. E., Robinson, J. G., Rosal, M. C., Siegle, G. J., & Matthews, K. A. (2009). Optimism, cynical hostility, and incident coronary heart disease and mortality in the Women's Health Initiative. *Circulation*, 120, 656–662. (Epub2009Aug10).
- Turner, N., & Barling, J., (2002), Transformational leadership and moral reasoning, *Journal applied Psychological*, Vol.87, No.2, Pp.304-331.

